

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

УДК 373.3.091.33:811.111

**«ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ СТОРІТЕЛІНГУ»**

Студентки II курсу МАП групи
Освітньої програми: Початкова освіта.
Дошкільна освіта
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти: магістр
Непийводи Марії Ігорівни

Науковий керівник: Жовнич О.В. канд. пед.
наук, доцент кафедри методики навчання
іноземних мов

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	8
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	8
1.2. Розвиток мовлення молодших школярів, як важлива лінгводидактична проблема початкової ланки освіти.....	16
1.3. Особливості формування монологічного мовлення учнів початкових класів.....	19
1.4. Психолого-педагогічні засади та напрямки формування монологічного мовлення дітей молодшого шкільного віку.....	23
1.5. Огляд творчого досвіду вчителів початкової школи щодо створення передумов формування монологічного мовлення учнів засобами сторітелінгу.....	28
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ СТОРІТЕЛІНГУ.....	34
2.1. Діагностика сформованості монологічного мовлення учнів початкових класів засобами сторітелінгу (за результатами констатувального етапу експерименту).....	34
2.2. Педагогічні умови ефективної організації уроків задля формування монологічного мовлення молодших школярів.....	41
2.3. Впровадження системи методичних прийомів для формування монологічного мовлення учнів початкової школи за допомогою сторітелінгу.....	45
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна система освіти передбачає формування в учнів усіх необхідних компетентностей, які визначені Концепцією Нової української школи. Зокрема, йдеться про мовно-літературну складову – спілкування державною мовою, де зазначено, що це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування [11]. Тобто, значну роль надають комунікації та формуванню мовлення дітей початкової ланки освіти.

Розвиток мовлення дитини включає в себе діалогічне і монологічне мовлення, що є важливою складовою успішного та гармонійного розвитку дитини в навчальному процесі. Учень, що має гарно розвинене зв'язне мовлення, може надавати досить розгорнуті та повні відповіді, логічно будує свій монолог, якісно аргументує та доводить свої судження, зможе переказати текст, тобто його мовленнєва робота на уроці має позитивний та результативний характер.

Володіння монологічним мовленням є важливою ланкою розвитку загального мовлення дітей молодшого шкільного віку, адже саме під час монологу проявляються усі мовні уміння учнів. Варто розуміти, що монологічне мовлення є важчою формою зв'язного мовлення у порівнянні із діалогічним, адже воно показує усі мовленнєві досягнення школярів, тому його розвиток посідає важливе місце у навчальній роботі початкової ланки освіти. Увесь матеріал, що є незасвоєний в процесі розвитку монологічного мовлення молодшого школяра, в подальшому негативно позначиться на навчанні учня, зокрема мова йде про засвоєння навичок письма та читання. Розвинене, логічне монологічне мовлення є основною умовою подальшого навчання учнів.

Проблемою формування монологічного мовлення займалося досить багато вітчизняних науковців, зокрема В.І.Бадер, Л.О.Варзацька, М.С.Вашуленко, С.О.Караман, М.І.Пентилюк, О.Я.Савченко, О.Н.Хорошковська та ін.

Вчені одноставно наголошують на важливості розвитку монологічного мовлення дитини, адже її мова – це основний засіб спілкування з людьми, вираження своїх думок, переживань та налагодження стосунків. Звідси не менш важливим є підбір доцільних засобів роботи для формування даного вміння – спілкування. Адже розвиток монологічного мовлення є основним завданням мовленнєвого виховання молодших школярів, в процесі якого реалізується центральна, комунікативна функція мови. Серед безліч існуючих, сучасних технологій, що сприяють формуванню монологічного мовлення учнів початкової школи, ми вважаємо, що одним із найдоцільніших засобів є сторітелінг.

Вплив сторітелінгу на формування мовлення дітей окреслено в публікаціях таких вітчизняних науковців, зокрема як М.С.Василишиної, Е.В.Ерднієвої, Н.П.Гущини, Л.В.Зданевич, О.В.Караманової, К.Л.Крутій та К.О.Симоненка.

Сторітелінг як технологія є досить новою, адже виникла у 90-х роках минулого століття, тому ми можемо стверджувати, що дана проблематика є недостатньо вивченою, тому з огляду на все зазначене вище обумовило вибір теми магістерського дипломного дослідження «**Формування монологічного мовлення учнів початкових класів засобами сторітелінгу**».

Об'єкт дослідження – монологічне мовлення дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – методика формування монологічного мовлення учнів початкової школи засобами сторітелінгу.

Мета дослідження – здійснити аналіз проблеми формування монологічного мовлення молодших школярів засобами сторітелінгу, окреслити її теоретико-методичні аспекти як інновації лінгводидактики.

Відповідно до визначеної теми та мети дослідження, нами було сформульовано наступні **завдання дослідження**:

- визначити на здійснити дефінітивний аналіз базових понять дослідження;

- описати особливості формування монологічного мовлення молодших школярів;
- здійснити огляд творчого досвіду вчителів початкової школи щодо створення передумов формування монологічного мовлення учнів засобами сторітелінгу;
- провести діагностичне дослідження сформованості монологічного мовлення учнів початкових класів засобами сторітелінгу;
- запропонувати систему методичних прийомів для формування монологічного мовлення учнів початкової школи за допомогою сторітелінгу.

Гіпотеза дипломного дослідження: якщо систематично використовувати технологію сторітелінгу, то розвиток монологічного мовлення учнів значно покращиться.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз і синтез, моделювання, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, що дало змогу розкрити стан розробки проблеми дослідження, уточнити зміст, структуру та особливості формування мовних компетентності дітей молодшого шкільного віку; *емпіричні:* вивчення педагогічного досвіду, спостереження, анкетування, тестування, опитування в початкової школи.

Експериментальна база дослідження: Борівський заклад загальної середньої освіти 1-2 ступенів Чернівецької селищної ради Могилів-Подільського району, у дослідженні взяли участь учні 3 класу.

Теоретична значущість дипломного дослідження заключається в тому, що описано та обґрунтовано ефективність використання сторітелінгу для формування монологічного мовлення учнів початкової школи.

Практична значущість дипломного дослідження: практично досліджено динаміку змін та розвитку монологічного мовлення дітей за допомогою засобу сторітелінгу, а також запропоновано систему методичних прийомів для формування монологічного мовлення учнів.

Апробація результатів дослідження здійснено під час V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування

творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», зокрема написання статті:

- Кучерявенко М.І. Створення передумов формування монологічного мовлення учнів початкової школи засобами сторітелінгу. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 10. С. 201-203 (Додаток А).
- Непийвода М.І. Використання технології сторітелінгу у початковій школі. *Іноваційні педагогічні технології в початковій школі*: збірник матеріалів всеукраїнської наукової педагогічної конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 20-21 жовтня 2021р.)
- Непийвода М.І. Ровиток монологічного мовлення в дітей з ООП засобами сторітеллінгу :збірник матеріалів V Всеукраїнської науково практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада)

Структура дипломної роботи: дане дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кількість сторінок основного тексту – 52, загальний обсяг роботи – 109 сторінок.

ВИСНОВКИ

Розвиток монологічного мовлення молодших школярів на сучасному етапі розвитку освіти, на нашу думку, є досить актуальний та важливий. Він передбачає ретельний добір методів та форм роботи. Серед ефективних та діючих, ми вважаємо, є технологія сторітелінгу. Відповідно до поставлених завдань, ми можемо зроби такі висновки.

1. В основі нашого дослідження нами виділено такі базові дефініції: сторітелінг та монологічне мовлення. Аналіз сучасної літератури дозволив нам виділити найбільш доцільні визначення понять. *Монологічне мовлення молодших школярів – це різновид мовлення, повністю пов'язаний із одним мовцем, цілісний за структурою та висловлюванням. Сторітелінг – це технологія складання історій, розповідей. У перекладі з англійської: story – історія; telling – розповідання.*

У нашому дослідженні нами описано особливості кожної дефініції, здійснено аналіз та описано структуру, компоненти та класифікацію.

1. Процес формування монологічного мовлення молодших школярів – довготривалий та складний процес, що супроводжується рядом особливостей, серед яких нами виділено *не розуміння мотиву монологу, тематика монологу запропонована вчителем*, що досить знижує мотивацію, *не досконала граматична структура мовлення, вживання суржиків або ж діалекту*. Дані особливості зумовлені особливостями віку, середовища навчання та виховання, індивідуальними характеристиками.

2. Технологія сторітелінгу є ефективною у використанні для формування монологічного мовлення молодших школярів. У нашому дослідженні нами описано досвід впровадження методу таких вчителів, як В.О. Сухомлинського та Л. С. Стасишен. Педагоги дають цікаві та корисні поради для інших освітян, а також описують власний досвід, в якому можна знайти доцільні рекомендації та прийоми для використання.

3. Для дослідження рівня розвитку монологічного мовлення молодших школярів, нами було виділено такі критерії: *мотиваційний, мовленнєво-емоційний та творчий*, відповідно до яких підібрано методики та зіставлено результати. Окреслено три рівня: високий, середній, низький. Дослідження показало, що високим рівнем розвитку монологічного мовлення володіють 56 %, середнім рівнем – 32 %, низьким рівнем – 11 %. Таким чином, в ході дослідження було виявлено, що рівень розвитку монологічного мовлення є досить позитивним, однак потребує вдосконалення, Це означає, що варто впроваджувати в навчальний процес сучасні технології для розвитку мовлення дитини.

4. Для ефективної роботи розвитку монологічного мовлення учнів в процесі навчальної діяльності важливо забезпечити такі психолого-педагогічні умови:

- *мовне середовище;*
- *контроль мовлення вчителем;*
- *позитивна оцінка мовлення;*
- *засвоєння основних одиниць мовлення;*
- *вправи для розвитку мовлення;*
- *постійна робота надмовленням.*

5. Розвиток монологічного мовлення залежить від добору системи прийомів, що використовуються на уроках. Тому нами було запропоновано такі прийоми технології сторітелінгу, що доцільно використовувати на уроках:

- «Принцип кіл Вена»
- «Спарклайн-історія»
- «Спочатку середина, а потім початок»
- «Фальстарт»
- «Не називаючи героя»
- «Історія навпаки»
- «Фальш-історія»
- «Пригадати забуте»

Проведене дослідження не вичерпує повною мірою всіх аспектів зазначеної проблеми. Зокрема, подальшої розробки потребує узгодження змісту формування монологічного мовлення молодших школярів з іншими ключовими компетентностями, що є перспективними в наших подальших наукових пошуках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуславська Д. В. Психолого-педагогічні умови комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку Psychological and Pedagogical Conditions of Junior Pupils' Communicative and Speech Development : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» / Д. В. Богуславська ; наук. керівник к.пед.н., доцент Н. В. Льїна ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Педагогічний ф-т, Кафедра природничо-математичних дисциплін та логопедії. Херсон : ХДУ, 2020. – 62 с.
2. Буковська О. Сучасні методи викладання: сторітеллінг як неформальний метод навчання . Математика в рідній школі, 2018. № 3.С. 43–48.
3. Варзацька Л. О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 112 с.
4. Василюшина М., Гущина Н. Застосування технології сторітеллінг на уроках української мови в початковій школі/ М. Василюшина, Н. Гущина // Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій, 2021. С. 59 – 64.
5. Вашуленко О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Початкова школа, 2017. № 8. С. 20 – 24.
6. Вашуленко М.С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. Початкова школа, 2001. №1. 14с.
7. Вашуленко О. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. Початкова школа, 2011. № 12. 16 с.
8. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12> (дата звернення: 21.01.2021)

9. Дубовик С. Організація навчальної мовленнєво-творчої діяльності молодших школярів на уроках української мови . Початкова школа, 2016. С. 5–11.
10. Закон України «Про освіту» URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 04.04.2021)
11. Концепція Нової Української Школи URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.10.2021)
12. Крутій К.Л., Зданевич Л.В. Сторітеллінг : мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей // Дошкільне виховання. 2017. № 7.С. 2-6.
13. КузьменкоЮ.В.,РідкоусЛ.В. Сторітеллінг: довід В.О. Сухомлинського.Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка].Сер.: Педагогічні науки. 2018. С. 83-87.
14. Львов М.Р. Методика розвитку речі младших школьників: Посobie для учителя. – М.: Просвещение, 1985.
15. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Навч. Посібник. – К.: МАУП, 2000. С. 95-98.
16. Мартіна О. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2015. № 18 (1). С. 154-159.
17. Машина З. Формування комунікативної компетентності учнів. Початкова школа. 2017. № 9. С. 15-17.
18. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І. Пентиліук. - К., 2000. С. 244.
19. Методика навчання української мови в початковій школі. Наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с
20. Мицька М. Створення інноваційного середовища – шлях до нової української школи. Х.: НТУ «ХП», 2017. 130 с.
21. Олійник І.М. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів. Рівне, 1999.

22. Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика: Пробний підруч. для гімназії гуманіт. профілю / М.І. Пентилюк. – К.: Вета, 1994. – 240 с.
23. Побідаш І.Л. Сторітелінг: ознаки «гарної» історії. Обрії друкарства. Київ, 2019. - № 1. С. 144-150.
24. Полєвікова О.Б., Левик І.О. Методичні основи розвитку мотивації дошкільників до вивчення рідної мови через сторітелінг // Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 5 April 2019 [Electronic resource] / Editors prof. L.N. Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. – Electron. txt. d.– Czech Republic, Karlovy Vary: SkleněnýMůstek – Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. С.369-381.
25. Полєвікова О.Б. Система творчих вправ як засіб розвитку мотивації до вивчення рідної мови у молодших школярів : автореф. дис.канд.пед.наук: 13.00.02; Херсон, 2004. 22 с.
26. Пономарьова К.І. Методика розвитку мовлення.Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів .За наук. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. С. 307-315.
27. Попович Н. М. Мистецтво і розвиток зв'язного мовлення. Київ, 2004. 356с.
28. Приходько А. Розвиваємо і збагачуємо мовлення учнів. Початкова школа. 2020. № 7. С. 12-14.
29. Розвиток зв'язного мовлення : методичні рекомендації. 2 клас . Н. І. Стародуб, Н. А. Швець. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. 34 с.
30. Родюк Н.Ю. Голюк О.А. Особливості методичних аспектів у формуванні читацької культури учнів початкової школи за допомогою інноваційних технологій. Інноваційна педагогіка. 2020. № 25. Т. 1. С. 100-103
31. Суперсила сторітелінгу: ідеї для цікавих уроків URL: <https://naurok.com.ua/post/supersila-storitelingu-ide-dlya-cikavih-urokiv>(дата звернення : 17.12.2021)
32. Сторітелінг як метод навчання URL: <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/> (дата звернення : 13.05.2021)

33. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання
[URL:https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html](https://www.ar25.org/article/storitelling-yak-efektyvnyy-variant-neformalnogo-navchannya.html) (дата звернення : 13.09.2021)
34. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям //Вибрані твори в 5-ти т., Т.3. — К., «Радянська школа», 1977. 670 с.
35. Сухомлинський В. О. Особа вчителя, педагогічний колектив і колектив вихованці. Вибр. твори в 5 т. Т. 1. Київ: Радянська школа, 1977. с. 597.
36. Термінологічний словник - Комунікативні процеси у навчанні: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни КПН / Н.Ю. Бутенко, В.М. Приходько, Н.І. Федоренко
[URL:http://lection.com.ua/gmdis/kpnnmpsvd/terminologich-niyslovnik-komunikativni-protsesi-u-navchanni-navchalno-metodichniy-posibnikdlya-samostiynogo-vivchennya-dist-siplini](http://lection.com.ua/gmdis/kpnnmpsvd/terminologich-niyslovnik-komunikativni-protsesi-u-navchanni-navchalno-metodichniy-posibnikdlya-samostiynogo-vivchennya-dist-siplini) (дата звернення: 27.06.2021)
37. Технології творчого розвитку молодших школярів на уроках галузі «Мови та літератури» : Інформаційне видання для здобувачів ступеня вищої освіти магістра / Укл. І.М.Лапшина, Н.Ю.Родюк. Вінниця : ВДПУ, 2018. 60 с.
38. Тиховська А.Р., Шевчук Т.Б. Умови ефективного розвитку монологічного мовлення учнів початкових. Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку, 2021. С 30-32.
39. Толочик, О. В., С. Ф. Лук'янчук. Формування іншомовної компетенції в усному мовленні школярів за допомогою віршованого матеріалу: теоретична основа. Теорія і практика навчання іноземних мов. 2020.
40. Формування ключових компетентностей молодших школярів засобами сторітелінгу
[URL:http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/5414/1/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%20%D0%9B.%D0%A1..docx](http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/5414/1/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%20%D0%9B.%D0%A1..docx)
(дата звернення: 16.07.2021)

41. Федосеева Е.Г. Формирование коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи/Е.Г. Федосііва// Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: [зб. наук. праць / відп. ред. В.М. Синьов].Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. №27. С. 113 -117.
42. Черенкова О.А. Формирование коммуникативных умений детей 4-5 лет в игровой деятельности. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: [зб. наук. праць / відп. ред. В.М. Синьов].Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. №27. С. 113 - 117.